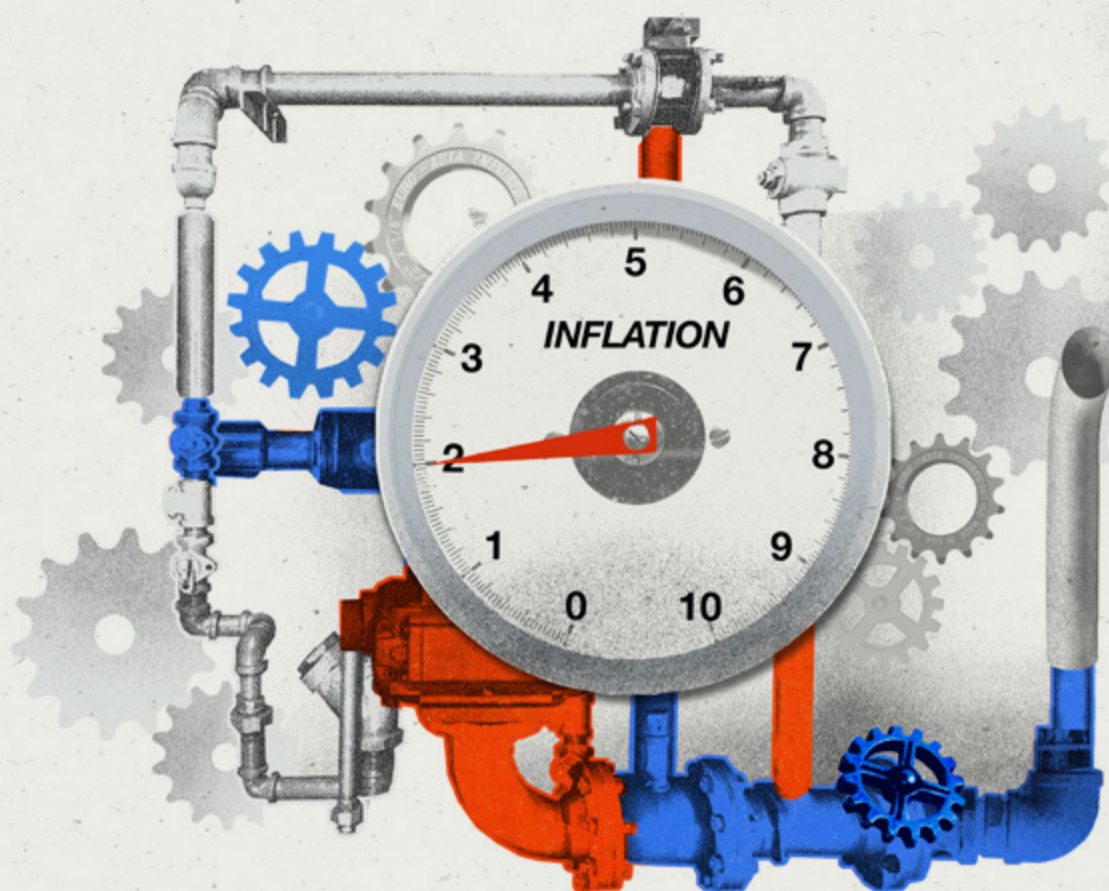
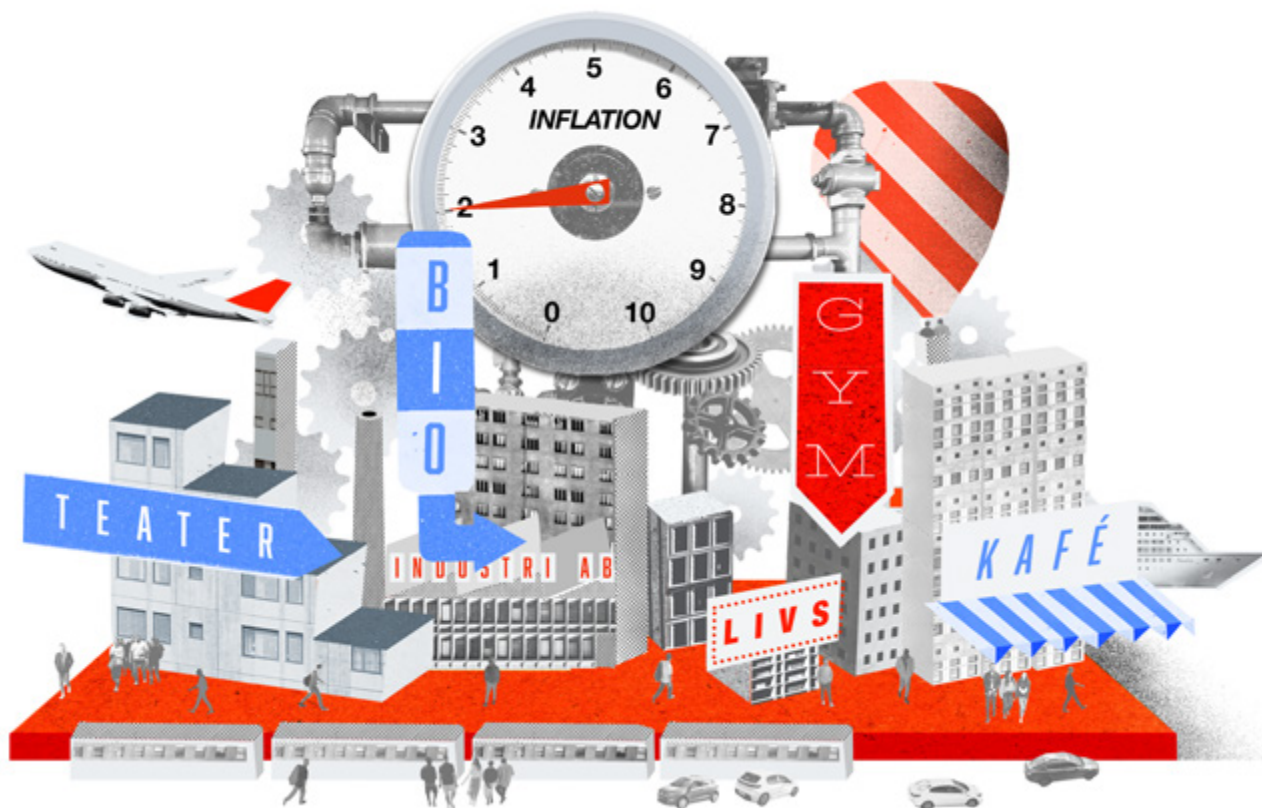

SVERIGES RIKSBANK PRESENTERAR
VAD ÄR INFLATION?

LÄRARHANDLEDNING
FÖR GYMNASIESKOLAN

Lärarhandledning

Riksbankens läromedel för gymnasiet innehåller en variation av undervisningsmaterial för ett lustfyllt lärande. I lärarhandledningen går vi djupare in på ämnet ränta med diskussionsfrågor, och arbetsuppgifter.

Lärarhandledningen presenterar förslag på hur du kan arbeta vidare med filmen och texterna, enskilt och i grupp. Syftet med övningarna är att hjälpa dig som pedagog i undervisningssituationen och ge eleverna fördjupad kunskap inom området.

Här finns uppgifter där eleverna får diskutera innehållet i filmen och göra kopplingar till sig själva och sin omvärld. Filmen om inflation och övrigt innehåll hittar du på riksbank.se.

Vilka elever vänder vi oss till?

Filmen och lärarhandledningens aktiviteter vänder sig främst till årskurs 1–3 på gymnasiet. Materialet har tagits fram för att skapa förståelse för hur inflationen påverkar privatekonomin, företagets ekonomi och samhället, både nationellt och internationellt. Utgångspunkten är inflationen men materialet benämner även olika begrepp som styrräntan, tillväxt och efterfrågan, som påverkar inflationens utveckling. kunskap inom området.

Metodtips

Som pedagog kan du utgå från innehållet i lärarhandledningen och välja de uppgifter som passar din grupp eller klass. De ord som ingår i ordlistan utgår från filmen där begreppen förklaras. Orden bildar grunden till innehållet och är bra att ta upp före eller efter filmen, beroende på gruppens kunskapsnivå.

Lärarhandledningen består av följande delar:

- Kopplingar till läroplanen
- Ordlista
- Frågor och svar
- Arbetsuppgifter. Dessa frågor är lämpliga att bearbeta enligt metoden "APE" (Alone – Pairs – Everyone)

Arbetsuppgifterna kan hjälpa elever som vanligtvis inte tar plats i en diskussion då det kan vara lättare att agera i grupp.

Se lärarhandledningen som en inspiration till att hitta olika ingångar för att förklara inflationens betydelse i samhället och Riksbankens roll i samhällsekonomi.

Kopplingar till läroplanen GY 25

Nedan presenteras ett urval av kopplingar som du kan göra från innehållet i filmen om inflation, till kursplanen och dess kriterier för bedömning av kunskaper.

Ämnets syfte – ett urval

Undervisningen i ämnet samhällskunskap syftar till att eleverna ska bredda, fördjupa och utveckla kunskaper om människors livsvillkor med utgångspunkt i olika samhällsfrågor. Dessutom ska undervisningen bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

- Kunskaper om historiska förutsättnings betydelse samt om hur olika ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.
- Förmåga att analysera samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder.

Centralt innehåll – ett urval

- Samhällsekonomi, till exempel ekonomiska strukturer och flöden i Sverige och internationellt. Försörjning, tillväxt och företagande, resursanvändning och resursfördelning utifrån olika förutsättningar.
- Privatekonomi. Hushållens inkomster, utgifter, tillgångar och skulder. Konsumenträtt samt konsumtion i förhållande till behov och resurser. Hur privatekonomi påverkas av samhällsekonomiska förändringar.

Frågor att använda vid bedömning av kunskapskrav

- Vad är inflation? I vilka sammanhang kan du komma i kontakt med inflation? Hur påverkar inflationen vad dina pengar räcker till? Hur påverkas företag eller exempelvis din kommun av inflation?
- Riksbanken har en mycket viktig roll i samhälls-ekonomi. Nämn en av Riksbankens viktigaste uppgifter. Hur påverkas ekonomi i stort beroende på hur Riksbanken agerar?
- Vad kan vara orsaken till att Riksbanken höjer styr-
räntan? Vad blir konsekvenserna av en höjning?

Ordlista

När Riksbanken arbetar med inflation används termer och uttryck som kan vara svåra att förstå. När vi använder samma ord är risken mindre att vi missförstår varandra. Här förklarar vi viktiga begrepp som nämns i filmen och fler relaterade begrepp.

Viktiga begrepp från filmen

Inflation	Inflation är en ökning av den allmänna prisnivån som gör att du kan köpa färre varor och tjänster för samma mängd pengar.
KPI – Konsumentprisindex	Ett genomsnitt av priset på tusentals varor och tjänster. Detta räknas fram av Statistiska centralbyrån.
Efterfrågan	Hur många av en vara eller en tjänst som producenterna vill och kan sälja. Detta påverkar i sin tur priserna, och därmed även inflationen som stiger eller sjunker.
Utbud	Hur många av en vara eller tjänst som producenterna vill och kan sälja. Detta påverkar i sin tur priserna, och därmed inflationen som stiger eller sjunker.
Inflationsspiral	När vi förväntar oss högre priser vill vi förstås även ha högre löner, och det kan i sin tur leda till ännu högre inflation.
Styrränta	Riksbankens huvudsakliga penningpolitiska verktyg. Genom att höja eller sänka styrräntan påverkar Riksbanken andra räntor i Sverige vilket påverkar efterfrågan i den svenska ekonomin och därmed inflationen.
Inflationsmål	Riksbanken har som mål att hålla inflationen på två procent årligen.

Fler relaterade begrepp

Samhällskritiska varor	Varor som behövs för produktion av andra varor som många behöver dagligen. T ex el, olja och gas som påverkar priset på transporter och matvaror.
KPIF	Det betyder konsumentprisindex med fast ränta och är den indikator (målvariabel) Riksbanken använder för att sätta styrräntan. Till skillnad från KPI påverkas inte KPIF direkt av förändringar i bostadsräntorna.

Frågor och svar

Vad händer när inflationen sjunker eller stiger?
Hur påverkas banker, företag och hushåll? Här följer
frågor och svar att diskutera tillsammans.

Vad är Riksbanken?

Riksbanken är Sveriges centralbank och är en myndighet under riksdagen.

Vad är Riksbankens uppdrag?

Riksbankens uppdrag är att hålla inflationen låg och stabil över tid. Riksbanken ska också bidra till att det finansiella systemet är stabilt och effektivt och se till att det går att göra betalningar. Riksbanken ger också ut Sveriges sedlar och mynt.

Vad är inflation?

Inflation är en ökning av den allmänna prisnivån i ett land. Inflation uppstår när företag och producenter höjer sina priser på grund av ökad efterfrågan, ökade produktionskostnader eller förväntningar på ökad inflation.

Vad är styrränta?

Styrräntan är Riksbankens huvudsakliga penningpolitiska verktyg. Styrräntan används för hålla inflationen på en jämn och stabil nivå runt två procent. Genom att höja eller sänka styrräntan påverkar Riksbanken andra räntor i Sverige, vilket påverkar efterfrågan i den svenska ekonomin och därmed inflationen. Riksbanken tar beslut om styrräntan utifrån bedömningar av konjunkturläget, i Sverige och i andra länder, och den förväntade inflationsutvecklingen.

Hur påverkas företag, privatpersoner och kommuner av att inflationen stiger?

För att dämpa en för hög inflation höjer Riksbanken styrräntan. Då brukar bankerna också höja sina räntor. Det blir därför dyrare att låna pengar för privatpersoner och företag (utlåningsräntan höjs). Den som lånar pengar måste betala ett högre belopp varje månad för sina lån. För en privatperson innebär det större kostnader för t.ex. lån på en bostad eller en bil. Även företag brukar ha lån som påverkas av räntan. När räntan höjs dämpas tillväxten i ekonomin. Arbetslösheten stiger ofta också. Bankernas kunder får högre sparränta. Det blir alltså mer fördelaktigt att spara pengar. På sikt sjunker då inflationen.

Hur påverkas privatpersoner, företag och kommuner vid låg och stabil inflation?

Om inflationen går ner mot en stabil nivå runt två procent kan Riksbanken sänka styrräntan. Då brukar bankerna också sänka sina räntor. Det blir därför billigare att låna pengar för privatpersoner och företag (utlåningsräntan sänks). Den som lånar pengar får betala ett lägre belopp varje månad för sina lån. För en privatperson innebär det lägre kostnader för t.ex. lån på en bostad eller en bil. Även företag och kommuner får lägre kostnader för sina lån. Så både företag, kommuner och privatpersoner har mer att röra sig med. Tillväxten i samhället ökar och arbetslösheten sjunker. Sparräntan blir lägre, det är alltså mindre fördelaktigt att spara pengar och mer fördelaktigt att investera.

Läs mer på [riksbank.se](https://www.riksbank.se)

Arbetsuppgifter

Här följer arbetsuppgifter och övningar som du kan använda för att skapa en djupare förståelse för räntan och dess inverkan på samhället. Eleverna kan arbeta enskilt, i par eller diskutera i grupp.

Inflationspåverkan på köpkraft

Adina har sparat 2 000 kr och inflationen det kommande året beräknas till 3 %. Samtidigt har Noel sparat 10 000 kr, och han tror att inflationen kommer att vara 5 %.

1. Hur har Adinas pengars köpkraft förändrats efter ett år med hänsyn till inflationen?

Svar: $2000 \text{ kr} / (1 + 0,03) = 1\,940 \text{ kr}$. Dvs 2,9 % lägre.

2. Noel hade fel angående sin inflationsprognos, det var faktiskt 3 % även för honom. Hur mycket har Noels pengars köpkraft ändrats i förhållande till hans förväntningar?

*Svar: $10\,000 \text{ kr} / (1 + 0,05 - 0,03) = 185 \text{ kr}$
(Noels köpkraft har förbättrats med 185 kr jämfört med hans förväntningar.)*

Tänk så här:

Om inflationen är 50 % så är priserna 150 % jämfört med året innan och den gamla löns köpkraft har sjunkit till $1/1,5 = 67 \%$.

Om inflationen är 100 % så är priserna 200 % jämfört med året innan och den gamla löns köpkraft har sjunkit till $1/2 = 50 \%$.

Inflation och löneökningar

Johanna tjänar 30 000 kr/månad. Det kommande året förväntas en inflation på 2 %. För att bibehålla sin livsstil behöver Johanna en löneökning i linje med inflationen.

1. Hur mycket bör Johannas lön öka för att matcha inflationen?

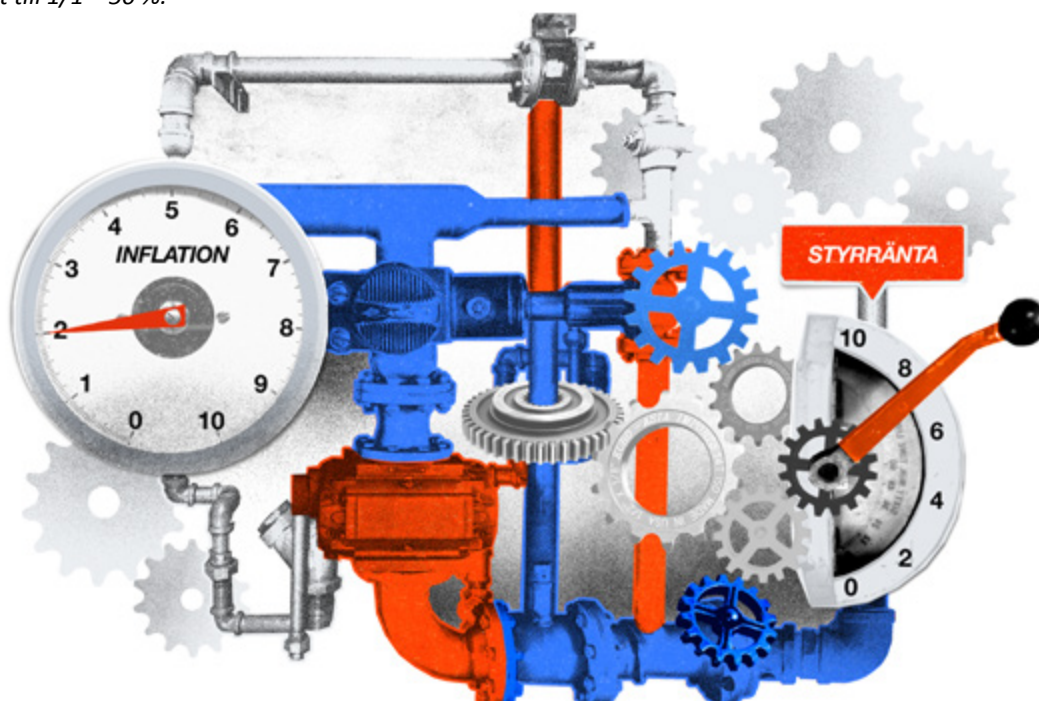
Svar: $30\,000 \text{ kr} \times 0,02 = 600 \text{ kr}$. Hennes lön bör öka med 600 kr.

2. Om Johannas lön ökar med 4 %, hur mycket har hennes köpkraft förbättrats med tanke på den förväntade inflationen?

Svar: $4 \% - 2 \% = 2 \%$. Hennes köpkraft har förbättrats med 2 %.

3. Vad händer med köpkraften om löneökningarna inte följer inflationstakten?

Svar: Om löneökningarna inte följer inflationstakten, minskar individens köpkraft över tid.

Tio förslag på uppgiftsrubriker om inflation:

Inflationspåverkan på köpkraft:

Hur mycket kan du köpa för dina pengar idag jämfört med för 10 år sedan?

Löneökning vs. inflation:

Hur mycket bör din lön öka för att matcha den årliga inflationstakten?

Sparandets värde i framtiden:

Hur mycket kommer dina besparingar att vara värda om 10 år med en förväntad årlig inflation på 2 %?

Prisutveckling på varor:

Hur har priset på en korg av vanliga varor förändrats över ett decennium på grund av inflation?

Historisk inflation och dess påverkan:

Hur påverkade inflationen priset på bostäder från 1980-talet till idag?

Inflation och räntor:

Hur påverkar centralbankens styrränta inflationen i en ekonomi?

KPIF:

Varför använder riksbanken KPIF och inte KPI i sina bedömningar?

Hyperinflation – extrema exempel:

Vad hände med priserna i Zimbabwe under 2000-talet?

Mått på inflation:

Hur mäts inflation och vilka indikatorer används oftast?

Inflationens påverkan på pensionssparande:

Hur mycket behöver du spara varje år för att ha en inflationssäkrad pension när du blir gammal? Diskutera i par eller i grupp.

Inflationstakten enligt KPI

[Klicka här](#) för att se inflationstakten som diagram på SCBs webbplats.

